

Інформаційне підґрунтя для вдосконалення управління фінансовою безпекою машинобудівних підприємств України

Здійснений тенденційний аналіз основних параметрів розвитку машинобудівної промисловості в Україні дозволив виявити наявність кризових процесів. З'ясовано, що для більшості вітчизняних машинобудівних підприємств характерні: низька конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, залежність від імпорту технологій та устаткування, незадовільні фінансові результати діяльності, поступова втрата ключового ресурсу – висококваліфікованих працівників, інноваційна пасивність та відсутність державної підтримки попри значущість для стабілізації та розвитку національної економіки. Сформована матриця визначає періоди розвитку кризових процесів та містить перелік ключових факторів, що найбільш суттєво впливають на поточний стан машинобудівних підприємств.

Ключові слова: фінансова безпека, підприємство; промисловість; машинобудівна галузь.

О.С. СИЛКІН

Информационная почва для совершенствования управления финансовой безопасностью машиностроительных предприятий Украины

Проведен тенденциозный анализ основных параметров развития машиностроительной промышленности в Украине позволил выявить наличие кризисных процессов. Установлено, что для большинства отечественных машиностроительных предприятий характерны: низкая конкурентоспособность продукции на внутреннем и внешнем рынках, зависимость от импорта технологий и оборудования, неудовлетворительные финансовые результаты деятельности, постепенная потеря ключевого ресурса – высококвалифицированных работников, инновационная пассивность и отсутствие государственной поддержки несмотря на значимость для стабилизации и развития национальной экономики. Сформирована матрица определяет периоды развития кризисных процессов и содержит перечень ключевых факторов, наиболее существенно влияющих на текущее состояние машиностроительных предприятий.

Ключевые слова: финансовая безопасность, предприятие; промышленность; машиностроительная отрасль.

O. SYLKIN

Information ground for improving the management of financial security of engineering enterprises in Ukraine

A tendentious analysis of the main parameters of the development of the machine-building industry in Ukraine made it possible to identify the existence of crisis processes. It is established that for most domestic machine-building enterprises, low competitiveness of products in the domestic and foreign markets, dependence on imports of technologies and equipment, unsatisfactory financial performance, gradual loss of key resources—highly skilled workers, innovative passivity and lack of state support, despite the importance for stabilization and the development of the national economy. The matrix is formed determines the periods of development of crisis processes and contains a list of key factors that most significantly affect the current state of machine-building enterprises.

Keywords: financial security, enterprise; industry; machine building branch.

Постановка проблеми. Сьогодні, через складну політичну ситуацію в країні, вітчизняні промислові підприємства підпадають під вплив низки загроз, що можуть призвести до появи фінансової кризи, і це проблема не лише для конкретного виду промислової діяльності, але й для

національної економіки в цілому. Машинобудівна галузь відіграє одну із ключових ролей в розвитку національної економіки через свою високу важливість для промислової діяльності країни.

Машинобудівна галузь базується на досягненнях інших галузей і, на нашу думку, є базовим

елементом, що рухає науково–технічний прогрес. Даній галузі промисловості характерний процес виготовлення складної продукції та висока конкуренція на міжнародному ринку. Окрім цього, вітчизняні підприємства машинобудування на сьогоднішній день перебувають в складних умовах розвитку через політико–економічну нестабільність в країні. Це, в свою чергу, посилює внутрішні і зовнішні загрози, захист від яких можливий лише при належному рівні фінансової безпеки, який не лише допоможе захистити фінансові інтереси підприємства, але і сприятиме безпечному розвитку в складних умовах введення господарської діяльності.

Інформація відіграє ключову роль під час управління фінансової безпеки підприємства. Саме тому на сьогоднішній день є дуже актуальним дослідження фінансово–господарської діяльності підприємств машинобудування на предмет встановлення інформаційного підґрунтя для вдосконалення управління фінансовою безпекою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанню машинобудування присвячено велика кількість наукових праць провідних вітчизняних науковців, які наголошують на тому, що машинобудівна галузь вже тривалий час переживає не найкращі часи. Так наприклад, Равлик Н.В. [1], Мандзіновська Х.О., А.М. Штангрет, Я.В. Контляревський, О.В Мельников [2,с.69] за результатами проведеного аналізу, дійшли до висновку, що вітчизняна машинобудівна продукція вже тривалий час неконкурентоспроможна. Проноза П.В., Ромашова Я.В. [3,с.65], наголошують про зниження інвестиційної активності за останній три роки через ситуацію на сході країни. Стадник В.В., Головчук О.В., Головчук Ю.О. [4,с.147], за результатами аналізу, стверджують про низький рівень управління якістю на вітчизняних підприємствах машинобудування. Цей список можна продовжувати, оскільки машинобудівна галузь України відіграє одну з ключових ролей в розвитку національної економіки, і є дуже чутливою до загроз зовнішнього середовища, і саме тому привертає увагу великої кількості науковців. Але попри це, досі залишається відкритим питання формування сучасного інформаційного підґрунтя, яке лягло би в основу процесу удосконалення системи управління фінансової безпеки підприємств машинобудування.

Метою статті є дослідження фінансово–господарської діяльності підприємства машинобудування

України, з метою формування інформаційного підґрунтя для вдосконалення системи управління фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу. Належне інформаційне забезпечення являється ключовим елементом ефективності будь – якої керуючої системи. Безпека веде до стійкого розвитку будь – якого підприємства, але сьогодні, більш актуальним є інша формула: «інформація – безпека – розвиток». Своєчасне інформаційне забезпечення дозволяє оперативно реагувати на загрози фінансовим інтересам підприємства. Також інформація допомагає в процесі удосконалення керуючої системи. Коли виникає такого роду потреба, саме проведення діагностики усієї системи та фінансово–економічної діяльності дозволяє сформувати належне інформаційне підґрунтя для цього.

Аналіз фінансово–господарської діяльності підприємств машинобудівної галузі України слід розпочати з дослідження динаміки загальної їх кількості (рис.1).

Сьогодні загальна кількість підприємств машинобудування в Україні скоротилася і становить 4209 одиниці (у 2013 році цей показник становив 5103 одиниці). Це 10,9% у підсумку по усій промисловості [5].

Кількість зайнятих працівників на підприємствах машинобудування також з року в рік знижується. Відбувається це через зростання кількості звільнених працівників, котрі через низьку заробітну плату (станом на 01.12.2017р., середньомісячна заробітна плата на вітчизняних підприємствах машинобудування коливається від 8164–11199 грн. [6]), змінюють роботу і переважно виїжджають на роботу закордоном (де середньомісячна оплата праці на таких видах підприємства складає від 850 до 1400 доларів США). Попри те, що заробітна плата зросла, в основному це відбулось через інфляційні процеси в країні, і тому велика кількість українців досі працюють в машинобудівній галузі таких європейських країн як: Чехія, Польща, Німеччина, Угорщина. Також сьогодні залишаються актуальними проблемами з кваліфікацією працівників.

Підвищення кваліфікації працівників вітчизняних підприємств машинобудування є рідким явищем, і відбувається раз на 13–15 років, і лише з метою пройти різного роду перевірки, тощо [2]. Даний фактор суттєво впливає на рівень фінан-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

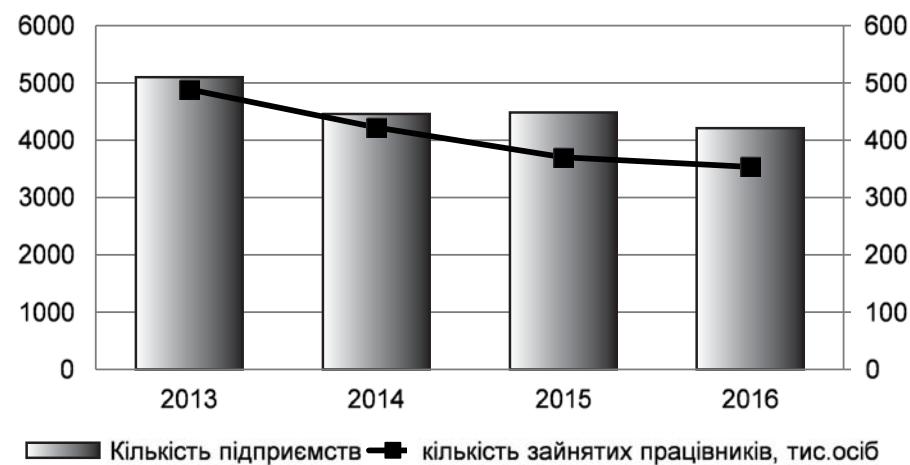

Рисунок 1. Динаміка кількості вітчизняних підприємств машинобудування та зайнятих на них працівників за період 2013 – 2016 рр., од.

Складено автором за даними джерела [5]

сової безпеки, оскільки персонал – це ключовий елемент будь-якого виробництва, і його низька кваліфікація призводить до сповільнення темпів діяльності всього підприємства. Причиною такого явища, на жаль, є закладена ще за радянських часів неефективна кадрова політика.

Досліджуючи зовнішньоекономічну діяльність підприємств машинобудування варто відмітити, що у порівнянні з 2013 року, зовнішня діяльність підприємств машинобудування у 2016 році суттєво знизилась. Експорт промислових товарів вітчизняних машинобудівних підприємств з року в рік демонструє низькі результати (рис.2).

Причиною зниження результатів зовнішньоекономічної діяльності нашої машинобудівної га-

лузі є низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції та втрата російського ринку через політико-економічну ситуацію, яка склалась між Україною та Російською Федерацією за останні три роки. Варто відмітити, що обсяг імпорту у 2016 році зрос у порівнянні з 2014 та 2015 роками. Це свідчить про те, що керівництво вітчизняних підприємств машинобудування продовжують закуповувати сировину та матеріали закордоном і використовувати її для виготовлення власної промислової продукції. Це дозволяє стверджувати про імпортну залежність.

Важливе місце в підвищенні конкурентоспроможності продукції відіграє інноваційна діяльність на підприємстві. Окрім того, інноваційна діяльність

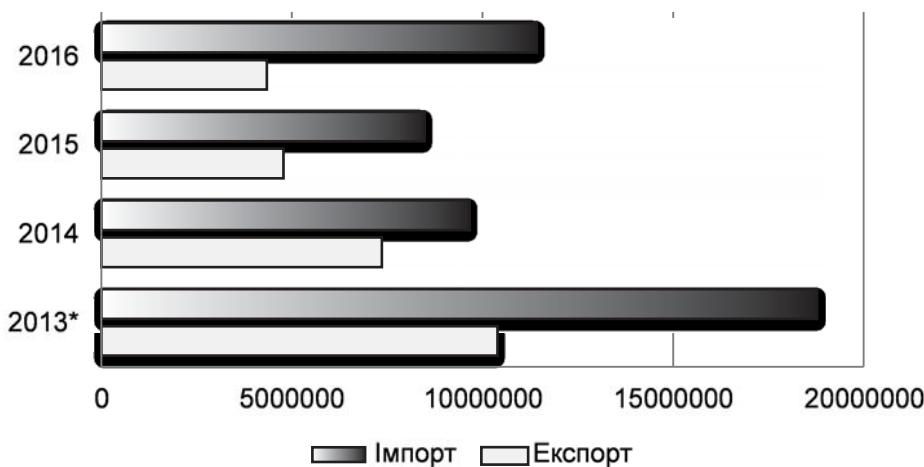

Рисунок 2. Аналіз динаміки обсягу експорту та імпорту підприємств машинобудування України за період 2013 – 2016 рр., тис. дол. США.

Складено автором за даними джерела [7]

* без врахування тимчасово окупованої території АРК та м. Севастополя

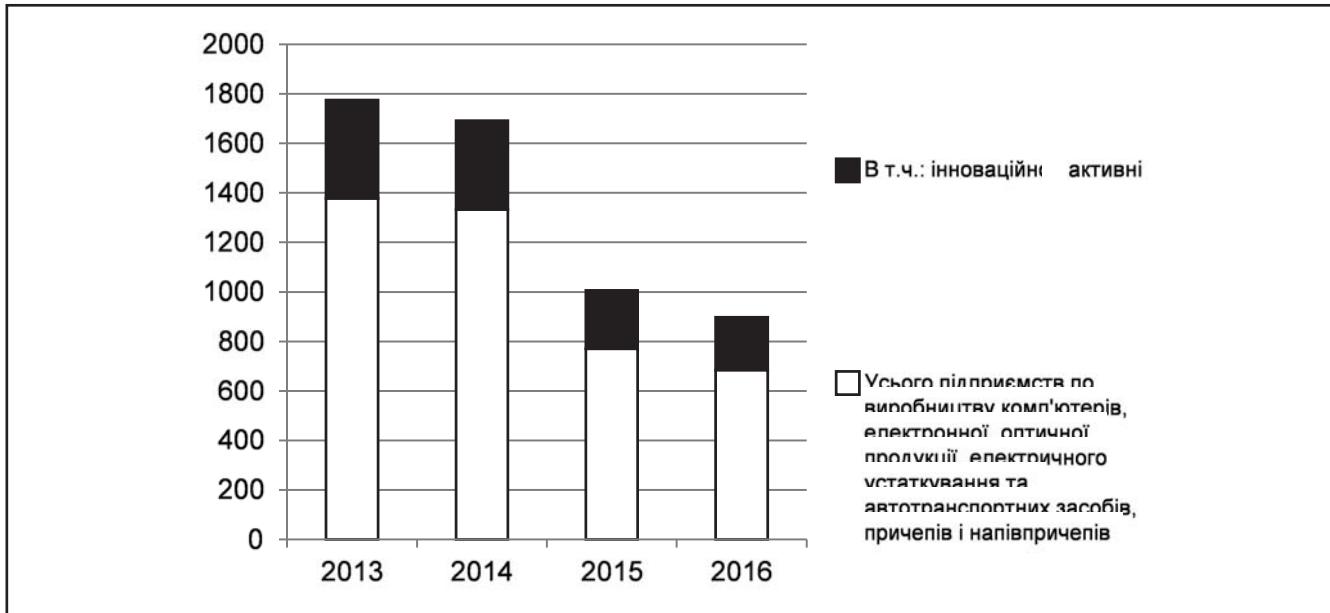

Рисунок 3. Аналіз кількості інноваційно – активних підприємств в галузі машинобудування України за 2013–2016 рр., од.

Складено автором за даними джерела [8]

є рушійним механізмом, котрий рухає підприємство в напрямку стабільного розвитку, що дозволяє забезпечити належний рівень фінансової безпеки. Отже, проведемо аналіз кількості інноваційно – активних підприємств даної галузі (рис.3).

Як видно з рисунку 3, частка інноваційно – активних підприємств машинобудування є суттєво нижчою від загальної кількості даних підприємств. Найбільше підприємства машинобудування витрачають кошти на внутрішні науково – дослідні роботи та придбанання вже готових нових машин, обладнання та програмне забезпечення.

Важливе місце у фінансуванні інноваційної діяльності відіграє державна підтримка, обсяг якої у 2016 році знизився в порівнянні з 2015 роком, і складає на машинобудівну галузь лише 15415,6 тис. грн. (у 2015 році, сам становила 31563,2 тис. грн.) [8]. Не всі види машинобудівної діяльності отримали державну підтримку. Так, жодних коштів від держави на розвиток інноваційної діяльності не отримали підприємства з виробництва електричного устаткування та виробництва машин. Це свідчить про те, що практично усі інноваційно – активні машинобудівні підприємства фінансують свою інноваційну діяльність виключно за власний рахунок або за кредитні кошти.

Варто відмітити зростання обсягу оборотних активів з року в рік, що не завжди є позитивним явищем. Це може свідчити про те, що на підприємствах машинобудування на сьогоднішній день є

проблеми з ефективним управлінням запасами та з дебіторами. Про це свідчить постійне зростання обсягу запасів та дебіторської заборгованості підприємств машинобудування з року в рік [5].

Розглядаючи власний капітал підприємств машинобудівної галузі в Україні протягом 2013 – 2016 рр., варто виділити обсяги непокритого збитку, котрий утворився з 2014 року і суттєво зрос у 2015 році [5]. Це свідчить про те, що на сьогоднішній день у вітчизняних підприємств машинобудівної галузі не має коштів на фінансування свого розвитку. Підприємство постійно повинно розвиватись, і неспроможність завжди виділяти хоча би невелику частину прибутку на це – є одним з загроз у фінансовій безпеці.

Інформація про прибуток або збиток дозволяє краще сформулювати завдання у сфері забезпечення фінансової безпеки. Оскільки прибуток відіграє важливу роль в розвитку підприємства, і його максимізація дозволяє підприємству успішно функціонувати та боротись з негативним впливом зовнішніх і внутрішніх загроз. Отже, розглянемо фінансові результати діяльності підприємств машинобудування України детальніше у розрізі підприємств, що отримали прибуток і ті, що мають в наявності збиток (рис.4).

Як можна побачити з рисунку 4, фінансові результати починаючи з 2014 року є незадовільними, навіть попри повернення у 2016 році значення до плюсового. Низькі фінансові результати

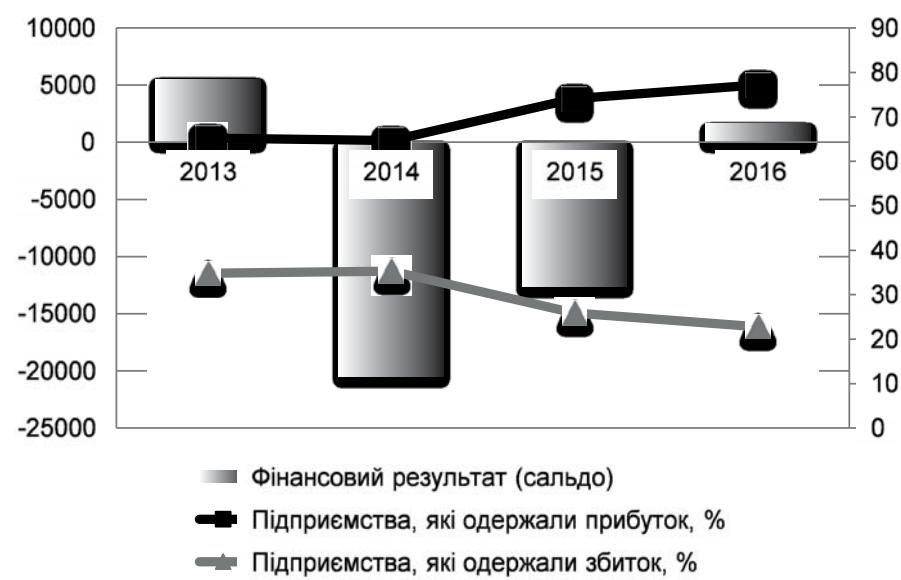

Рисунок 4. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств машинобудування України за період 2013 – 2016 рр., млн.грн.

Складено автором за даними джерела [5]

підприємств машинобудування є причиною того, що ми на сьогоднішній день не спостерігаємо жодних зрушень в технологічному переобладнанні. Окрім того, що низькі фінансові результати самі по собі є вагомим фактором утворення фінансової кризи, так і наявний «застій» технологічного обладнання протягом тривалого часу є аналогічним фактором кризового розвитку, що в результаті є загрозою фінансової безпеці.

Варто відмітити позитивну тенденцію до того, що підприємства машинобудування, які одержують прибуток, переважають над тими, що отримують збиток протягом усього досліджуваного періоду, але, на жаль, на сьогодні частка підприємств, що отримують збиток досі суттєва – 22,8%. Для прикладу, в тих же країнах Європи дана частка складає 7–10 %.

Узагальнюючи результати аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудівної галузі України за період 2013–2016 рр., можна сформувати узагальнюючу матрицю, яка включає розвиток галузі протягом попередніх років, теперішній стан, основні фактори, які спричинили негативні результати діяльності і зашкоджують фінансовій безпеці та в подальшому можуть стимулювати кризовий розвиток на підприємстві (див. таблицю).

Узагальнюючи проведений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудівної галузі України за період 2013 – 2014

рр., можна стверджувати, що даний період характеризується проявами перших ознак кризового розвитку, оскільки відбулось зниження ключових показників, що характеризують фінансовий стан. Протягом розглянутого періоду відбулись одні з найважчих подій на території України, зовнішнє середовище охопило політичні події такого масштабу, проти яких підприємства практично бессилі, і це безпосередньо впливає і на фінансову безпеку.

Протягом 2014–2015 років можна було прослідкувати коливання в певних показниках, але такі показники як експортно–імпортні операції, загальна кількість підприємств машинобудування та окремі показники діяльності досі йдуть на спад. Можна стверджувати, що підприємства машинобудування поступово почали адаптуватись під умови функціонування при нестабільній політико – економічній ситуації з військовими конфліктами. Але, як свідчать окремі вище проаналізовані показники, старі проблеми залишилися. Промислова продукція підприємств машинобудування досі залишається неконкурентоспроможною, технічне озброєння, що сьогодні використовують на вітчизняних машинобудівних підприємствах неспроможне виготовляти необхідні за обсягами та якістю продукцію, яку вимагають зарубіжні країни.

За результатами проведеного аналізу, можна виділити основні заходи, які необхідно здійснити керівництву підприємств машинобудування,

Узагальнююча матриця результатів аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудування України за період 2013 – 2016 рр.

Розвиток галузі протягом 2013–2015 рр.	2013 – 2014 рр. Поява перших ознак кризового розвитку галузі. Зниження ключових показників фінансово-господарської діяльності підприємств	2014 – 2015 рр. Прослідовується коливання в загальному фінансовому стані галузі, але продовжують знижуватись наступні ключові показники: обсяг експортно-імпортні операцій, загальна кількість підприємств, рівень рентабельності
Теперішній стан	Основні фактори, що спричинили кризовий розвиток галузі	
Зниження експортних операцій	Низька конкурентоспроможність вітчизняної промислової продукції на зовнішніх ринках. Протекціоністські заходи країн-імпортерів, зокрема Російської Федерації	
Зниження кількості інноваційно-активних підприємств	Відсутність державної підтримки щодо інноваційно-активних підприємств	
Зростання обсягів запасів на дебіторської заборгованості	Проблеми з ефективним управлінням запасами та з дебіторами	
Збитковість великої кількості підприємств	Відсутність коштів на фінансування власного розвитку	
Низькі фінансові результати	«Застій» в технологічному переобладненні	
Низький рівень рентабельності у порівнянні з іншими галузями економіки	Внутрішні політико-економічні проблеми	
Неefективна кадрова політика	Проблеми з підвищенням кваліфікації на підприємствах	
Низька оплата праці	Зростання інфляційних процесів та «відлив» висококваліфікованих працівників галузі закордон	

Сформовано автором

з метою вдосконалення системи управління фінансовою безпекою:

- розробити стратегію виходу на нові міжнародні ринки, на яких їхня промислова продукція буде конкурентоспроможною;
- переоглянути поточне управління дебіторською заборгованістю та запасами з метою їх збалансування;
- направити наявні кошти на технологічне переобладнання;
- скоротити термін проведення навчання, щодо підвищення кваліфікації працівників;
- підвищити середньомісячну заробітну плату на рівень оплати праці в Європі;
- надавати перевагу власним внутрішнім розробкам замість закупівлі у інших підприємств.

Висновки

Теперішній стан галузі машинобудування в Україні бажає кращого, оскільки все менше підприємств мають статус інноваційно-активних, прослідовуються проблеми в управлінсько-му апараті, погіршується матеріально-технічне

устаткування, нестача коштів на власний розвиток, низька оплата праці та кадрова політика. Все це можна сукупно назвати основними факторами, що спричиняють кризовий розвиток та суттєво загрожують фінансовій безпеці. Тому реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив зовнішніх загроз та змінити фінансову безпеку підприємства.

Список використаних джерел

1. Равлик Н.В. Оцінка реального стану підприємств машинобудівної галузі України на зовнішніх та внутрішніх ринках // Н.В. Равлик / Економіка. Управління. Інновації. Випуск №1 (13), 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-npuv.gov.ua
2. Фінансова безпека машинобудівного підприємства : Методичні засади формування та забезпечення : моногр. / Х. О. Мандзіновська, А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, О. В. Мельников ;за заг. ред. А. М. Штангрета. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. – 226 с.
3. Проноза П.В. Сучасні проблеми машинобудівної галузі України на прикладі великих промислових підприємств Харківської області // П.В. Проноза, Я.В.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ромашова / Економіка розвитку, №1 (81). 2017 – С. 60 – 65

4. Стадник В.В. Стан і чинники економічної динаміки підприємств машинобудування України / В.В. Стадник, О.В. Головчук, Ю.О. Головчук / Економіка та управління національним господарством. Проблеми економіки №2, 2017. – С.140–147.

5. Діяльність суб’єктів господарювання. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – Київ. – 2017. – 588 с.

6. Середня заробітна плата за видами економічної діяльності промисловості за місяць у 2017 році. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – Київ. – 2017. – 141 с.

References

1. Ravly`k N.V. (2015) Assessment of the real state of the enterprises of the machine-building industry of Ukraine in foreign and domestic markets [Ocinka real`nogo stanu pidpry`emstv mashy`nobudivnoyi galuzi Ukrayiny` na zovnishnih ta vnutrishnih ry`nkakh] // N.V. Ravly`k / Ekonomika. Upravlinnya. Innovaciyi. Vy`pusk №1 (13) [in Ukrainian].
2. Mandzinovs'ka, Kh.O.Shtanhret, A.M.Kotlyarevs'kyj, Ya. V. Mel'nykov, O. V. (2016), Finansova bezpeka mashynobudivnoho pidpryyemstva : Metodychni zasady formuvannya ta zabezpechennya [Financial safety of the machine-building enterprise: Methodological principles of formation and provision]. Ukr. akad. drukarstva, L'viv, [in Ukrainian].
3. Pronoza P.V. (2017) Modern problems of machine-building industry of Ukraine on the example of large industrial enterprises of Kharkiv region [Suchasni problemy` mashy`nobudivnoyi galuzi Ukrayiny` na pry`kladi vely`ky`x promy`slovy`x pidpry`emstv Xarkivs`koyi oblasti] // P.V. Pronoza, Y.V. Romashova / Ekonomika rozvy`tku, №1 (81). [in Ukrainian].

4. Stadny`k V.V. (2017) State and factors of economic dynamics of enterprises of machine building in Ukraine [Stan i chy`nnyy`ky` ekonomichnoyi dy`namiky` pidpry`emstv mashy`nobuduvannya Ukrayiny`] / V.V.Stadny`k,O.V.Golovchuk,Y.O.Golovchuk / Ekonomika ta upravlinnya nacional`ny`m gospodarstvom. Problemy` ekonomiky` №2 [in Ukrainian].

5. Activity of business entities. Statistical collection. State Statistical Service of Ukraine (2017) [Diyal`nist` sub'yekтив gospodaryuvannya. Staty`sty`chny`j zbirny`k. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`]. – Ky`iv. [in Ukrainian].

6. The average wage by types of economic activity of industry per month in 2017 [Serednya zarobitna plata za vy`damy` ekonomichnoyi diyal`nosti promy`slovosti za misyacz` u 2017 roci].Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny` . [in Ukrainian].

7. Foreign economic activity of enterprises. State Statistics Service of Ukraine. (2016) [Zovnishn`oekonomichna diyal`nist` pidpry`emstv. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`]. [in Ukrainian].

8. Scientific and innovative activity of Ukraine. Statistical collection. State Statistical Service of Ukraine (2017) [Naukova ta innovacijna diyal`nist` Ukrayiny` . Staty`sty`chny`j zbirny`k. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`]. – Ky`iv. [in Ukrainian].

Дані про автора

Силкін О.С.,

Українська академія друкарства (аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і оподаткування)
e-mail: drvel@ukr.net

Данные про автора

Силькин А.С.,

Украинская академия книгопечатания (аспирант кафедры финансово-экономической безопасности, учета и налогообложения)
e-mail: drvel@ukr.net

Data about the author

Sylkin A.,

Postgraduate Ukrainian Academy of Printing, Lviv
e-mail: drvel@ukr.net